



מדוע אנשים מגיבים בעוצמה רגשית כזו בתגובה למות דמות

ציבורית מפורסמת באופן ההופך את זה לתופעה ייחודית?

ומהי המשמעות של התופעה הזו בעינייך?

תשובה מאת ד"ר רות מלקינסון 1.12.13

מותו הלא צפוי של הזמר אריק אינשטיין העלה שוב את השאלה מדוע אנו מגיבים בעוצמה ריגשית כל כך גדולה על אובדנה של דמות ציבורית? ועל מה אנו מתאבלים?*

מותה של דמות ציבורית מוכרת, ללא קשר לנסיבות המוות, מביאה לתגובה ציבורית של אבל, ונוצרת תחושה קולקטיבית של צער על אובדנה, על מי שהיתה ועל מי ששוב לא תהיה חלק מהמציאות הפיזית, וכן צער על כך שאיבדנו חלק מעצמנו, מזהותנו, ממה שהיה ושוב לא יהיה. יש מעין תחושת התייתמות, וה"אנחנו ביחד" באבל הציבורי יוצר הרגשת אחדות, המאפשרת את ביטויי הצער. צערו של היחיד, שהוא כנה ואותנטי, מצטרף ל"צער הרבים", שיש עימו קירבה, ולו גם ריגעית. במותה של דמות ציבורית ידועה ניתן לזהות דפוס אוניברסלי של אבל ציבורי המאפשר את ביטויי הצער, ובדומה לאבל האישי- הפרטי, כך גם באבל הציבורי, יש אידיאליזציה של דמותו של המת, של אישיותו המיוחדת, ותרומתו, אפילו חולשותיו נראות כמעלות. האבל הציבורי הוא ראשיתו של תהליך הבניית המשמעות החברתית- הקולקטיבית למותה של הדמות הציבורית. באידיאליזציה הזאת יש גם חשיבות רבה למה שהדמות מסמלת ומופיעה נוסטלגיה וגעגועים למה שהיה ולא יחזור.

זמן קצר לאחר ההודעה על מותו של אריק אינשטיין החלו לזרום אנשים לבית החולים בו נפטר, לכיכר רבין, וליד ביתו, הדליקו נרות והחלו לשיר את שיריו, ותחושה של אבל פשתה



לא רק בתל אביב אלא בכל הארץ. תחושת "הביחד", נתנה לאנשים הזדמנות לבטא את הצער על מותה של דמות מוכרת, גם אם לא הכירו אותה באופן אישי, ולהתאבל על מי שהיה חלק מחיינו, ובמותו אבד לנו חלק מעצמנו, חלק שאותה דמות מייצגת עבורנו, ואנו מזדהים איתה ועם מה שייצגה.

אפשר לראות זאת כתגובה לפתאומיות של ההודעה על מותו, במובן מסוים אי המוכנות לשמוע ידיעה על מותו של זמר אהוב. מותו של הזמר שהיה דמות נוכחת בהווייתנו המוסיקלית גם אם נפקדה בנוכחותה הפיזית, הביאה אנשים להביע את צערם במרחב הציבורי.

הכרזתו של ראש העיר לקיים טקס אשכבה בכיכר רבין (מיקום שהוא גם גיאוגרפי וגם קיים בתודעה החברתית), ואת טקס הקבורה בפנתיאון הלאומי, כפי שהוזכר, בית הקברות טרומפלדור, מחדד ומעצים את עוצמתו של האובדן. אפשר לומר שראש העיר מנכס את האבל הציבורי בראותו באינשטיין לא רק דמות הצבר, אלא בן העיר תל אביב, ומעצב את הממלכתיות של טקס האשכבה והקבורה. השתתפותו של ראש הממשלה בטקס העצימה את תחושת האובדן הקולקטיבית, והאבל הציבורי.

חשוב לציין את מקומה של התקשורת בהעצמת ביטויי תגובת האבל הציבורי. כדמות תקשורתית (השתתף והופיע בסרטים, מערכונים, הופעות בזמר), היה זה אך טבעי שמקומה של התקשורת לא יפקד בעצוב המשמעות החברתית-תרבותית למותו של אינשטיין. מה אם כך איבדנו עם מותו של אריק איינשטיין שהביא לתגובת אבל סוחפת בכל רחבי הארץ, ובשכבות חברתיות רבות?



בעיני רבים אריק איינשטיין, ייצג ותיאר את ארץ ישראל היפה, זו שהיא חלק ממנה, אך גם ראה ושר על חולשותיה. היו שראו בשיריו את פס הקול של המדינה (במבי שלג בראיון בערוץ הראשון 29.11.13). כאמור, יש כאן געגועים ונוסטלגיה עזה לתמונה אידילית של ארץ ישראל שאולי מעולם לא היתה אך היא קיימת בתודעתנו.

במקרה של אריק איינשטיין הנקודה החשובה היא שאנו עוסקים בדמות של יוצר שיצרה מוזיקה בצורה של שירים ופזמונים המוכרים לכל והם חלק מההוויה הישראלית. המוזיקה מעוררת במוחנו רגשות עמוקים בצורה ישירה. ההשמעה החוזרת של השירים מחזקת את תחושת האובדן ומשחזרת רגשות רבים שהיו קשורים לשירים.

מותו של אריק איינשטיין נתפס כאבדה של אייקון, של ייצוג תרבותי ישראלי, שעבר מן העולם: יפה תואר, רב כישרונות, ובעיקר זמר של הזמר הישראלי. צניעותו, התרחקותו מאור הזרקורים, בימים שבהם זמר מפורסם עולה לכותרות בשל חשדות להתנהגות לא מוסרית, תכונות אלה מדגישות את מה שאיבדנו.

כתבה: ד"ר רות מלקינסון

המרכז הבינלאומי לחקר אובדן שכול וחוסן נפשי, אוניברסיטת חיפה

*תודות לעמיתי פרופסור אליעזר ויצטום על הארותיו.